

Status dyrektora szkoły.

Opracował Edward Wiśniewski

Wprowadzenie

Ministerstwo Edukacji Narodowej upatruje poprawę jakości kształcenia poprzez decentralizację zadań oświatowych. Oznacza, to odpowiedzialność wójta, burmistrza, prezydenta, starosty i marszałka za prowadzoną przez samorząd politykę edukacyjną. Nie jest to możliwe bez dobrego zarządzania szkołami i placówkami oświatowymi. Dyrektorem szkoły zostaje zazwyczaj doświadczony nauczyciel.

Dyrektor jest kierownikiem zakładu pracy i posiada pewną samodzielność w zakresie gospodarki finansowej oraz gospodarowania mieniem przekazanym w zarząd. Konieczne jest więc posiadanie przez niego wiedzy z zakresu zarządzania, przepisów oświatowych, prawa pracy i zarządzania publicznymi środkami finansowymi.

W związku z tym konieczne jest jasne określenie pozycji i kwalifikacji dyrektora szkoły.

Od momentu przejęcia szkół przez samorządy terytorialne nastąpiła pewna zmiana usytuowania prawnego i rzeczywistego dyrektora placówki. Kandydata na dyrektora placówki wylania się w postępowaniu konkursowym, przy czym ostatecznego wyboru dokonuje wójt, burmistrz, prezydent, starosta lub marszałek po uzyskaniu pozytywnej opinii kuratora oświaty. Organ prowadzący szkołę może odwołać dyrektora tylko w ściśle określonych przypadkach.

Ustawa o systemie oświaty dokładnie określa powierzenie stanowiska dyrektora i odwoływanie

z niego. Nie zajmuje się natomiast problemami dyrektora – pracownika. Sytuacja prawna dyrektora - pracownika jest ukształtowana przez przepisy Karty Nauczyciela i Kodeksu pracy, a w zakresie powierzenia stanowiska dyrektora szkoły, przez akt administracyjny wydany przez właściwy organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

Dyrektor w szczególności decyduje w sprawach zatrudniania i zwalniania nauczycieli oraz innych pracowników szkoły lub placówki. Problem pojawia się jak dyrektor występuje w roli pracownika.

Szkoła jako jednostka samorządu terytorialnego.

Jednostki samorządu terytorialnego, zgodnie z art. 169 ust. 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w celu realizacji zadań publicznych, na mocy ustawy o samorządzie gminnym, ustawy o samorządzie powiatowym, jak również ustawy o samorządzie województwa, mogą tworzyć jednostki organizacyjne. Jednostki te mogą działać w ramach osobowości prawnej gminy, powiatu lub województwa albo mogą być wyposażone w osobowość prawną. Ustawa o finansach publicznych do pierwszej grupy zalicza między innymi jednostki budżetowe i zakłady budżetowe.

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty szkoła lub placówka oświatowa może być zakładana i prowadzona przez jednostkę samorządu terytorialnego, a ustawa o samorządzie gminnym określa, że edukacja publiczna jest zadaniem własnym gminy. Przedszkola, szkoły placówki publiczne zakładane i prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego są jednostkami lub zakładami budżetowymi.

Mimo pojawiających się wątpliwości należy stwierdzić, iż szkoła prowadzona przez jednostkę samorządu terytorialnego jest jej jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej. Posiada ona pewną samodzielność w zakresie gospodarki finansowej oraz gospodarowania mieniem przekazanym w zarząd.

Do sektora finansów publicznych zaliczamy, między innymi, szkoły i placówki oświatowe jako jednostki budżetowe lub zakłady budżetowe. Dyrektor szkoły jest kierownikiem jednostki sektora finansów publicznych i jest odpowiedzialny jej gospodarkę finansową.

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, organ prowadzący szkołę odpowiada za jej działalność i zobowiązany jest do zapewnienia obsługi administracyjnej, finansowej i organizacyjnej szkoły. Organy prowadzące szkoły mogą tworzyć jednostki obsługi ekonomiczno-administracyjnej szkół i organizować wspólną obsługę administracyjną, finansową i organizacyjną prowadzonych szkół. Następuje w tym wypadku powierzenie czynności obsługi w gestię innego podmiotu. Najczęściej w gestię specjalnie tworzonej w tym celu jednostki obsługi ekonomiczno-administracyjnej szkół i placówek oświatowych. Dyrektor szkoły, niezależnie od organizowanej obsługi finansowej, jest zawsze odpowiedzialny za rachunkowość i finanse jednostki, którą kieruje. Często jednak dyrektor

jednostki obsługi ekonomiczno-administracyjnej szkół staje się faktycznym „przełożonym” dyrektora szkoły.

Szkoła, to jednak szczególna jednostka organizacyjna, tworzona na podstawie ustawy o systemie oświaty, której działalność określają także inne przepisy prawa oświatowego. Uwarunkowania te muszą uwzględniać organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego.

Stanowisko dyrektora szkoły lub placówki powierza, na zasadach określonych w art.36a ustawy o systemie oświaty, organ prowadzący szkołę lub placówkę.

Jeżeli organem prowadzącym jest jednostka samorządu terytorialnego, to dyrektor jest kierownikiem jednostki organizacyjnej samorządu.

Wynagrodzenie dyrektora szkoły.

Dyrektor szkoły ma bardzo szerokie kompetencje i zakres działania. Jego zadania poza ustawą o systemie oświaty i ustawą Karta Nauczyciela określone są dodatkowo w kilkudziesięciu ustawach i kilkuset rozporządzeniach. Osoba, która chce zostać dyrektorem musi spełniać ściśle określone wymagania, a w szczególności posiadać:

- ukończone studia wyższe i przygotowanie pedagogiczne oraz kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w danej placówce,
- ukończone studia wyższe lub podyplomowe z zarządzania, albo kurs kwalifikacyjny z zarządzania oświatą,
- przynajmniej pięcioletni staż pracy pedagogicznej na stanowisku nauczyciela bądź dydaktycznej jako nauczyciel akademicki.

Wynagrodzenie dla dyrektora – nauczyciela określone jest według zasad przewidzianych dla nauczycieli i zależy od wykształcenia oraz stopnia awansu zawodowego. Oprócz tego dyrektorowi szkoły przysługują dodatki do wynagrodzenia zasadniczego, w szczególności związany z pełnioną funkcją, dodatek funkcyjny i motywacyjny.

Czas pracy dyrektora szkoły.

Czas pracy dyrektora - nauczyciela określa art. 42 ustawy Karty Nauczyciela. Zgodnie z jego zapisami czas pracy nauczyciela zatrudnionego w pełnym wymiarze zajęć nie może przekraczać 40 godzin na tydzień.

Mają tu zastosowanie przepisy prawa, które regulują stosunki pracy pozostałych nauczycieli zatrudnionych w szkole.

Do osoby niebędącej nauczycielem, zatrudnionej na stanowisku dyrektora szkoły stosuje się przepisy

Kodeksu pracy.

Zgodnie z art. 128 Kodeksu pracy przez pracowników zarządzających w imieniu pracodawcy zakładem pracy - należy rozumieć pracowników kierujących jednoosobowo zakładem pracy i ich zastępców lub pracowników wchodzących w skład kolegiального organu zarządzającego zakładem pracy oraz głównych księgowych. Od pracowników zarządzających wymagana jest większa dyspozycyjność i w związku z tym mogą być oni zobowiązani do świadczenia pracy poza normalnymi godzinami pracy bez wynagrodzenia, ale tylko w razie zaistnienia takiej konieczności.

Urlop dyrektora szkoły.

Karta Nauczyciela (art. 64-67) nie różnicuje wymiaru urlopu wypoczynkowego nauczyciela oraz nauczyciela, któremu zostało powierzone stanowisko dyrektora szkoły. Wymiar urlopu wypoczynkowego dyrektora - nauczyciela uzależniony jest od tego, czy zatrudniająca go szkoła jest placówką feryjną, czy też nieferyjną. Nauczycielowi zatrudnionemu w szkole, w której w organizacji pracy przewidziano ferie letnie i zimowe, przysługuje urlop wypoczynkowy w wymiarze odpowiadającym okresowi ferii i w czasie ich trwania. Nauczycielom zatrudnionym w szkołach, w których nie są przewidziane ferie szkolne, przysługuje prawo do urlopu wypoczynkowego w wymiarze 35 dni roboczych w czasie ustalonym w planie urlopów.

Do osoby niebędącej nauczycielem, zatrudnionej na stanowisku dyrektora szkoły w zakresie uprawnień pracowniczych (w tym też urlopowych) stosuje się przepisy Kodeksu pracy.

Formalne usytuowanie dyrektora w systemie oświaty - przegląd ustaw (stan prawny na dzień 2 marca 2009r.) .

Na potrzeby niniejszego opracowania dokonano przeglądu ustaw w kontekście statusu dyrektora w szkołach prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Jednostki samorządu terytorialnego mogą zakładać i prowadzić jedynie szkoły i placówki publiczne.

Strona | 3

Funkcjonowanie oświaty regulują przede wszystkim:

- **ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty** (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.),
 - **ustawa z dnia 26 stycznia 1982r. Karta Nauczyciela** (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 z późn. zm.),
- a także przepisy kilku innych ustaw.

Ustawa o systemie oświaty.

Art. 36.

1. Szkołą lub placówką kieruje nauczyciel mianowany lub dyplomowany, któremu powierzono stanowisko dyrektora.
2. Szkołą lub placówką, za zgodą kuratora oświaty, a w przypadku szkoły i placówki artystycznej oraz placówki, o której mowa w art. 2 pkt 7, dla uczniów szkół artystycznych - ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, może również kierować osoba niebędąca nauczycielem powołana na stanowisko dyrektora przez organ prowadzący. Odpowiednio kurator oświaty i minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego przy wyrażaniu zgody uwzględniają w szczególności posiadanie przez tę osobę wykształcenia i przygotowania zawodowego odpowiadającego kierunkowi kształcenia w szkole lub zakresowi zadań placówki.
- 2a. Osoba, o której mowa w ust. 2, nie może sprawować nadzoru pedagogicznego. W przypadku powołania takiej osoby na stanowisko dyrektora nadzór pedagogiczny sprawuje nauczyciel zajmujący inne stanowisko kierownicze w szkole lub placówce.

Art. 39.

1. Dyrektor szkoły lub placówki w szczególności:
 - 1) kieruje działalnością szkoły lub placówki i reprezentuje ją na zewnątrz;
 - 2) sprawuje nadzór pedagogiczny, z zastrzeżeniem art. 36 ust. 2;
 - 3) sprawuje opiekę nad uczniami oraz stwarza warunki harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne;
 - 4) realizuje uchwały rady szkoły lub placówki oraz rady pedagogicznej, podjęte w ramach ich kompetencji stanowiących;
 - 5) dysponuje środkami określonymi w planie finansowym szkoły lub placówki zaopiniowanym przez radę szkoły lub placówki i ponosi odpowiedzialność za ich prawidłowe wykorzystanie, a także może organizować administracyjną, finansową i gospodarczą obsługę szkoły lub placówki;
 - 5a) wykonuje zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom i nauczycielom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę lub placówkę;
 - 6) wykonuje inne zadania wynikające z przepisów szczególnych;
 - 7) współdziała ze szkołami wyższymi oraz zakładami kształcenia nauczycieli w organizacji praktyk pedagogicznych;
 - 8) odpowiada za właściwą organizację i przebieg sprawdzianu i egzaminów, o których mowa w art. 9 ust. 1, przeprowadzanych w szkole lub placówce;
 - 9) stwarza warunki do działania w szkole lub placówce: wolontariuszy, stowarzyszeń i innych organizacji, w szczególności organizacji harcerskich, których celem statutowym jest działalność wychowawcza lub rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej szkoły lub placówki.
2. Dyrektor szkoły lub placówki może, w drodze decyzji, skreślić ucznia z listy uczniów w przypadkach określonych w statucie szkoły lub placówki. Skreślenie następuje na podstawie uchwały rady pedagogicznej, po zasięgnięciu opinii samorządu uczniowskiego.

3. Dyrektor jest kierownikiem zakładu pracy dla zatrudnionych w szkole lub placówce nauczycieli i pracowników niebędących nauczycielami. Dyrektor w szczególności decyduje w sprawach:
 - 1) zatrudniania i zwalniania nauczycieli oraz innych pracowników szkoły lub placówki;
 - 2) przyznawania nagród oraz wymierzania kar porządkowych nauczycielom i innym pracownikom szkoły lub placówki;
 - 3) występowania z wnioskami, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i rady szkoły lub placówki, w sprawach odznaczeń, nagród i innych wyróżnień dla nauczycieli oraz pozostałych pracowników szkoły lub placówki.
4. Dyrektor szkoły lub placówki w wykonywaniu swoich zadań współpracuje z radą szkoły lub placówki, radą pedagogiczną, rodzicami i samorządem uczniowskim.
- 4a. Dyrektor liceum profilowanego, w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę oraz po zasięgnięciu opinii kuratora oświaty, ustala profile kształcenia ogólnozawodowego prowadzone w tym liceum, z zastrzeżeniem art. 59 ust. 2.
5. Dyrektor szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe, w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę i po zasięgnięciu opinii kuratora oświaty oraz opinii odpowiednio wojewódzkiej lub powiatowej rady zatrudnienia, ustala zawody, w których kształci szkoła, z zastrzeżeniem art. 59 ust. 2.
6. Uprawnienia, o których mowa w ust. 3, nie przysługują dyrektorom jednooddziałowych przedszkoli oraz kierownikom szkół podstawowych (szkół filialnych) podporządkowanych organizacyjnie innej szkole. Uprawnienia te przysługują odpowiednio organowi prowadzącemu przedszkole lub dyrektorowi szkoły, któremu szkoła filialna jest organizacyjnie podporządkowana.
7. W przypadku nieobecności dyrektora szkoły lub placówki zastępuje go wicedyrektor, a w szkołach i placówkach, w których nie utworzono stanowiska wicedyrektora - inny nauczyciel tej szkoły lub placówki, wyznaczony przez organ prowadzący.

Stanowisko dyrektora szkoły lub placówki powierza, na zasadach określonych w art. 36a, organ prowadzący szkołę lub placówkę. Powierzenie przez organ prowadzący stanowiska dyrektora szkoły lub placówki może nastąpić, jeżeli organ sprawujący nadzór pedagogiczny nie zgłosi, w terminie 14 dni od przedstawienia kandydata na to stanowisko, umotywowanego zastrzeżenia - art. 36 ustawy.

Zgodnie z art. 5. ust. 7 ustawy o systemie oświaty organ prowadzący szkołę lub placówkę odpowiada za jej działalność. Do zadań organu prowadzącego szkołę lub placówkę należy w szczególności:

- 1) zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki;
- 2) wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie;
- 3) zapewnienie obsługi administracyjnej, finansowej i organizacyjnej szkoły lub placówki;
- 4) wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczych, przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych.

W celu wykonywania wyżej wymienionych zadań organy prowadzące szkoły i placówki mogą tworzyć jednostki obsługi ekonomiczno-administracyjnej szkół i placówek lub organizować wspólną obsługę administracyjną, finansową i organizacyjną prowadzonych szkół i placówek.

Podział zadań i kompetencji organu prowadzącego w przypadku szkół prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego określa Art. 5c i 5e ustawy.

Zgodnie art. 34b organ prowadzący szkołę lub placówkę, a w zakresie działalności dydaktyczno-wychowawczej i opiekuńczej również organ sprawujący nadzór pedagogiczny, mogą ingerować w działalność szkoły lub placówki wyłącznie w zakresie i na zasadach określonych w ustawie.

Prawa i obowiązki nauczycieli przedszkoli, szkół i placówek, zgodnie z zapisem art. 5b ustawy o systemie oświaty, określa ustawa z dnia 26 stycznia 1982r. – Karta Nauczyciela. Precyzuje ona także obowiązki dyrektora.

Ustawa Karta Nauczyciela

Art. 7.

1. Szkołą kieruje dyrektor, który jest jej przedstawicielem na zewnątrz, przełożonym służbowym wszystkich pracowników szkoły, przewodniczącym rady pedagogicznej. Dyrektor sprawuje opiekę nad dziećmi i młodzieżą uczącą się w szkole.

Strona | 5

2. Dyrektor szkoły odpowiedzialny jest w szczególności za:

- 1) dydaktyczny i wychowawczy poziom szkoły;
- 2) realizację zadań zgodnie z uchwałami rady pedagogicznej i rady szkoły, podjętymi w ramach ich kompetencji stanowiących, oraz zarządzeniami organów nadzorujących szkołę;
- 3) tworzenie warunków do rozwijania samorządnej i samodzielnej pracy uczniów i wychowanków;
- 4) zapewnienie pomocy nauczycielom w realizacji ich zadań i ich doskonaleniu zawodowym;
- 5) zapewnienie w miarę możliwości odpowiednich warunków organizacyjnych do realizacji zadań dydaktycznych i opiekuńczo-wychowawczych;
- 6) zapewnienie bezpieczeństwa uczniom i nauczycielom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę.

Ustawa Karta Nauczyciela w art. 91d określa zadania i kompetencje organu prowadzącego w przypadku szkół i placówek prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Organ prowadzący szkołę będący jednostką samorządu terytorialnego (wykonuje odpowiednio: rada gminy, rada powiatu, sejmik województwa) określa:

- wysokości dodatków,
- szczegółowe warunki obliczania i wypłacania wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i doraźne zastępstwa,
- zasady udzielania i rozmiar zniżek dla nauczycieli pełniących stanowisko kierownicze w szkole,
- kryteria i tryb przyznawania nagród dla nauczycieli,
- wysokość nauczycielskiego dodatku mieszkaniowego oraz szczegółowe zasady jego przyznawania i wypłacania,
- środki na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli,
- środki finansowe z przeznaczeniem na pomoc zdrowotną dla nauczycieli.

Dodatkowo można wymienić kompetencje organu prowadzącego (wykonuje odpowiednio: wójt, burmistrz lub prezydent miasta, starosta, marszałek województwa) w stosunku do dyrektora :

- porozumienie organu nadzoru z organem prowadzącym przy ustaleniu oceny pracy dyrektora,
- udział w komisji dotyczącej awansu dyrektora na stopień nauczyciela dyplomowanego,
- stwierdzenie wygaśnięcia stosunku pracy z mocy prawa z dyrektorem,
- urlop uzupełniający dla dyrektora szkoły,
- zatarcie kary i zniszczenia odpisu orzeczenia o ukaraniu karą dyscyplinarną nauczyciela po upływie 3 lat,
- zawieszenie w pełnieniu obowiązków.

Zgodnie z art. 91c. Karty Nauczyciela w zakresie spraw wynikających ze stosunku pracy, nieuregulowanych przepisami ustawy, mają zastosowanie przepisy Kodeksu pracy, a spory o roszczenia ze stosunku pracy nauczycieli, niezależnie od formy nawiązania stosunku pracy, rozpatrywane są przez sądy pracy.

Ustawa o pracownikach samorządowych.

Od 1 stycznia 2009r. obowiązuje ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. z 2008r. Nr 223 poz. 1458). Zgodnie z art.2 przepisy ustawy stosuje się do pracowników samorządowych zatrudnionych w:

- urzędach marszałkowskich oraz wojewódzkich samorządowych jednostkach organizacyjnych,
- starostwach powiatowych oraz powiatowych jednostkach organizacyjnych,

- urzędach gmin, jednostkach pomocniczych gmin oraz gminnych jednostkach i zakładach budżetowych,
- biurach (ich odpowiednikach) związków jednostek samorządu terytorialnego oraz zakładów budżetowych utworzonych przez te związki,
- biurach (ich odpowiednikach) jednostek administracyjnych jednostek samorządu terytorialnego.

Strona | 6

Dla dyrektora istotny jest zapis art.3 określający, że przepisów ustawy nie stosuje się do pracowników zatrudnionych w jednostkach wymienionych w art. 2, których status prawny określają odrębne przepisy.

Zgodnie z art. 5d ustawy o systemie oświaty status prawny pracowników niebędących nauczycielami zatrudnionych w szkołach i placówkach prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego określają przepisy o pracownikach samorządowych.

Natomiast wyłączeni zostali z ustawy o pracownikach samorządowych nauczyciele w tym nauczyciele, którym powierzono stanowiska dyrektora.

Ustawa o samorządzie gminnym.

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) w art.7 określa, że edukacja publiczna jest zadaniem własnym gminy. W art. 30.2 określono zadania wójta. Jednym z tych zadań zatrudnianie i zwalnianie kierowników gminnych jednostek organizacyjnych. Zgodnie z art. 33 wójt wykonuje uprawnienia zwierzchnika służbowego w stosunku do pracowników urzędu oraz kierowników gminnych jednostek organizacyjnych. Art. 47.1 mówi, że kierownicy jednostek organizacyjnych gminy nieposiadających osobowości prawnej działają jednoosobowo na podstawie pełnomocnictwa udzielonego przez wójta.

Podobne rozwiązania znajdujemy w ustawie o samorządzie powiatowym oraz ustawie o samorządzie województwa.

Edward Wiśniewski